

УДК 339.330.8

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ
«КАПІТАЛ»****М. Рубаха**

*Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, проспект Свободи, 18.
e-mail: mariya.rubakha@gmail.com*

У статті розглянуто різні підходи до визначення сутності категорії «капітал», уточнено визначення поняття «капітал підприємства», сформульовано та обґрунтовано основні характеристики капіталу суб'єкта господарювання.

***Ключові слова:** капітал, фінансові ресурси, дохід, фінансово-господарська діяльність, грошові надходження підприємства.*

Вступ. Процес формування достатнього для ефективної фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання обсягу капіталу в ринкових умовах виступає основним чинником конкурентоспроможності та стабільного економічного розвитку підприємств. Це пояснюється посиленням конкурентного тиску на підприємства з боку вітчизняних та іноземних суб'єктів господарювання, зростанням вимог потенційних споживачів до якості пропонованих на ринку товарів та послуг.

Формування капіталу підприємства передбачає вирішення ряду питань, пов'язаних з обґрунтуванням доцільності залучення певного обсягу фінансових ресурсів, вибором та оцінкою джерел фінансування, визначенням їх оптимальної структури та пошуком нових форм і методів залучення капіталу підприємств.

Капітал підприємств є основною рушійною силою поступального економічного розвитку держави, становить фінансову основу створення і розвитку суб'єктів господарювання усіх форм власності та організаційно-правових форм та є головним чинником забезпечення безперервності процесу виробництва та реалізації продукції.

Спробу визначення економічної сутності поняття капіталу здійснили представники різних економічних напрямів та шкіл, зокрема, Ф. Кене, Д. Рікардо, А. Сміт, Дж. Міль, Ж-Б. Сей, К. Маркс, А. Маршал. Теоретичному визначенню поняття капіталу присвячено праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених сучасності, як: І. Бланк, В. Баліцька, Ю. Воробйов, С. Мочерний, І. Яремко, М. Романовський, І. Зятковський, Т. Крамаренко, Є. Рясних, А. Пересада, Н. Балабанов, М. Козоріз, В. Селезньов, Б. Райзберг, Л. Лозовський, П. Самуельсон, К. Макконел, С. Брю та багато інших.

Постановка завдання. З огляду на важливість проблем формування та використання капіталу суб'єктів господарювання в умовах ринкових відносин, актуальним залишається питання теоретичного визначення цієї категорії та

розкриття основних характеристик капіталу для розуміння його економічної природи.

Тому метою нашої статті є комплексне обґрунтоване теоретичне вивчення поняття капіталу та з'ясування його сутнісних характеристик, що збагатить теоретичну базу аналізу капіталу підприємства та стане основою для підвищення ефективності фінансової роботи на підприємствах.

Результати. Розглядаючи будь-яку з економічних категорій, передусім потрібно акцентувати увагу на історичному аспекті формування і зміні суспільних поглядів на те чи інше поняття і відображення цього процесу у вітчизняній та зарубіжній економічній літературі.

Як відомо з історії економічної думки, першу спробу наукового аналізу теоретичної сутності капіталу (лат. *capitalis* — головний) зробив Арістотель. Для аналізу капіталу філософ вводить термін "хрематистика", під яким розуміє діяльність, спрямовану на витяг прибутку, на нагромадження багатства.

У XVII столітті представники меркантилізму розглядали поняття «капітал», але здебільшого це стосувалося торгового капіталу. Меркантилісти казали про нагромадження капіталу, але не давали визначення суті самого поняття.

Представники школи фізіократів капіталом, тобто основою багатства, вважали землю та вкладені в неї «аванси». Франсуа Кене (1694—1774рр.) тлумачив «капітал» не як певну суму грошей, а як засоби виробництва, які можна придбати за гроші.

Класики політичної економії А. Сміт і Д. Рікардо ототожнювали капітал з нагромадженою працею. За Смітом «капітал» - це запас продукції, що приносить прибуток, з використанням якого працею створюються нові блага [26, с. 135]. Однією з основних заслуг А. Сміта в розвитку теорії капіталу є його поділ на основний і оборотний. До основного, вважав вчений, належать машини і різні знаряддя праці, промислові і торговельні будівлі, склади, «поліпшені землі», «людський капітал» — капіталізована цінність «придбаних і корисних здібностей усіх жителів, або членів суспільства». Оборотний капітал, на думку Сміта, складається з грошей, запасів продовольства, сировини і напівфабрикатів, а також готової продукції, що перебуває на складах і в магазинах. Класик зазначав, що факт створення додаткового доходу не перетворює цінності у капітал.

Дж. С. Мілль – визначав капітал як попередньо накопичений запас продуктів минулої праці, який “забезпечує необхідні для виробничої діяльності будівлі, охорону, знаряддя та матеріали, а також харчування та інші засоби існування для робітників на час виробничого процесу ” [4, с. 235]. Інший представник цього напрямку економічної думки Ж. Б. Сей під капіталом розумів суму цінностей, з допомогою якої підтримується виробництво та створюється новий дохід, тобто генерується прибуток [25, с. 78].

Основні висновки класиків щодо теоретичного обґрунтування поняття капіталу стали основою для подальших досліджень представниками інших економічних шкіл.

Категорія капіталу є центральною у марксистській економічній теорії. К. Маркс визначив капітал як вартість, що самозростає. Марксистки наголошували на соціально-економічній суті капіталу і ототожнюючи його з виробничими відносинами капіталістичного способу виробництва.

В системі марксистського економічного вчення праці належить головне місце у процесі виробництва суспільних благ, капітал же розглядається як вартість, яка

через експлуатацію найманої робочої сили створює додаткову вартість, тобто самозростає.

За визначенням К. Маркса, капітал виступає у вигляді декількох функціональних форм, кожна з яких виявляється на різних етапах самозростання вартості.

На думку вченого, для того, щоб капітал приносив додаткову вартість, він повинен послідовно виявитися в трьох функціональних формах:

- грошовий капітал, тобто грошові кошти, які призначені для купівлі засобів виробництва і робочої сили,
- продуктивний капітал, тобто як функціонуючі засоби виробництва і робоча сила,
- товарний капітал - вироблені, але не реалізовані товари.

В кінці кругообігу капітал перетворюється на початкову грошову форму із здобуттям доданої вартості.

З точки зору ролі різних частин капіталу в процесі виробництва доданої вартості К. Маркс розрізняв два види капіталу: постійний і змінний, що має принципovu відмінність від трактувань інших шкіл [16].

В маржиналістській теорії капітал розглядається як чинник виробництва, котрий виступає у вигляді сукупності благ, що використовуються у виробництві товарів і послуг для отримання доходу. Основний представник англійської школи маржиналістської економічної теорії А. Маршалл визначав капітал як частину багатства, якою потрібно пожертвувати, щоб примножити багатство в майбутньому. Вчений також вводить поняття «людського капіталу», адже капіталом вважав також освіту, професійні навички та здібності працівників. А. Маршалл розуміє капітал як сукупність речей, «без яких виробництво не могло б здійснюватися з рівною ефективністю, але які не є безплатними дарами природи».

Американський економіст, лауреат Нобелівської премії П. Самуельсон запропонував таке визначення: капітал — це багатство, яке є результатом минулої праці, перебуває у приватній власності і дає прибуток. Якщо капітал не відповідає цим вимогам, то перестає забезпечувати стабільне зростання економіки [23].

К.Р. Макконел та С.Л. Брю визначають капітал як ресурси, що створені людиною, які беруть участь у виробництві, але безпосередньо не задовольняють потреби людини [15].

Розглянемо основні визначення категорії капітал, що даються у сучасній вітчизняній економічній літературі.

В енциклопедичному словнику Габлера подаються такі визначення даного поняття: 1) капітал - це один з виробничих факторів поряд з працею та землею; фонди виробничого обладнання, що використовуються для виробництва продукції та надання послуг; 2) грошові засоби для капіталовкладень, тобто для створення виробничого обладнання [11, с. 76].

Колектив авторів Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. пропонують такі визначення: 1) капітал – це сукупні ресурси, що використовуються у підприємстві; сума накопичених матеріальних благ, результат минулої (попередньої) і засіб для подальшої (майбутньої) виробничої чи комерційної діяльності; 2) початкова сума коштів, призначених для здійснення підприємницької діяльності; 3) чиста вартість (вартість активів за мінусом суми зобов'язань); 4) вартість - носій додаткової вартості; 5) гроші, велика сума грошей [12, с. 208].

Автори видання «Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера» визначають капітал як 1) економічну категорію, що виражає суспільно-виробничі відносини; 2) вартість, яка внаслідок обороту та ефективного використання приносить додаткову вартість, прибуток; 3) все, що має здатність приносити дохід, або ресурси, створені людьми для виробництва товарів та послуг і вкладені у бізнесову справу, діло; 4) діюче джерело доходу у вигляді засобів виробництва [9, с. 269].

В Економічній енциклопедії за редакцією російського академіка Абалкіна Л.І. наводиться таке визначення категорії капіталу: «капітал – це те, що здатне приносити дохід, або ресурси, створені людьми, для виробництва товарів і послуг» [10, с. 271].

Райзберг Б. А., Лозовський Л. Ш., Стародубцева Е. Б. категорію капіталу у широкому розумінні визначають як все, що здатне приносити дохід, у вузькому розумінні – це ресурси, вкладені в справу, працююче джерело доходу у вигляді виробничих ресурсів [19, с. 146].

У Економічній енциклопедії за редакцією Мочерного С. В. зазначається: капітал — це сукупність виробничих відносин капіталістичного способу виробництва, за яких засоби праці, певні матеріальні блага, гроші, об'єкти інтелектуальної власності та різні види цінних паперів тощо є знаряддям експлуатації, привласнення частини чужої неоплаченої праці [8, с. 719].

Шелудько В. М. вважає, що капітал підприємства є сумою власного та боргового капіталу і визначається тією частиною фінансових ресурсів, яка спеціально сформована й призначена для використання у фінансово-господарській діяльності з метою отримання прибутку [28, с. 25].

У розумінні професорів М.В. Романовського, О.Б. Врублевської, Б.М. Сабанті, капітал - це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, вкладених інвестором в об'єкти підприємницької діяльності з метою одержання прибутку [20, с. 493].

Крамаренко Т. О., Чорна О. Є. трактують поняття капіталу як фінансові ресурси підприємства, необхідні для організації його господарської діяльності і використовувані в господарському обороті для одержання доходів і прибутку [14, с. 293]. Такої ж думки притримується авторський колектив під керівництвом Кірейцева Г.Г. [27, с. 293].

Зятковський І. В. дає таке тлумачення категорії капіталу – це вкладення в активи, які перебувають у розпорядженні підприємства (товариства) і достатні для виконання господарської та фінансової діяльності й отримання прибутків [13, с. 34].

Яремко І. Й. вважає, що на мікроекономічному рівні капітал - це всі фінансово-економічні ресурси суб'єкта господарювання, втілені в його майно (активи) матеріального і нематеріального характеру, незалежно від джерел їх набуття, яке використовується для його розширеного відтворення з метою отримання доходу або продовженої вартості капіталу [29, с. 34].

За визначенням Рясних Є. Г., капітал – це частина фінансових ресурсів; це вартість, яка дає додаткову вартість [22, с. 59].

Балабанов Н. Т. тлумачить категорію капіталу як багатство, що використовується для його власного примноження; капітал – це частина фінансових ресурсів, це гроші пущені в оборот, що генерують дохід в процесі обороту [1, с. 65].

Пересада А. А. зазначає, що частина фінансових ресурсів, що йде на фінансування предметів та засобів праці, робочої сили та інших елементів виробництва, складає капітал підприємства у грошовій формі [14, с. 156].

Н. А. Русак, В. А Русак визначають капітал як кошти вкладені в суб'єкт господарювання для початку або продовження господарської діяльності з метою одержання прибутку [21, с. 47].

Селезньов В.В. дає таке визначення капіталу - фінансові ресурси, що використовуються для розвитку виробничого процесу, являють собою капітал в його грошовій формі [24, с. 20]

На думку Козоріз М. А., капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які інвестуються у формування його активів [17, с. 30].

Воробйов Ю.М., визначаючи сутність поняття капіталу підприємств з позиції фінансового менеджменту, розуміє цю категорію як сукупність фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, що використовується в господарському обороті для отримання різних доходів і надходжень [5, с. 107].

Варто зазначити, що вчені Воробйов Ю. М., Андрущенко В., Мойсєєв С. Терьохін В., Ковальова А., Лапуста М., Скамай Л. акцентують увагу на вивченні поняття «фінансового капіталу». Так, Воробйов Ю. дає таке визначення: фінансовий капітал підприємницьких структур – це фінансові ресурси суб'єктів господарювання, відображені в пасиві бухгалтерського балансу, що використовуються для купівлі основних і оборотних активів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності, котрі в процесі свого руху постійно змінюють форму і забезпечують формування різних видів доходів і надходжень за рахунок свого виробничого використання, створюють умови для свого розширеного відтворення.

Даний термін широко увійшов до наукової термінології з проблем аналізу капіталу підприємств після публікації книги німецького науковця Р. Гільфердінга, де фінансовий капітал визначається як результат проникнення банківського капіталу у промисловість [7, с. 62].

Як бачимо, значна частина вітчизняних науковців, дослідників проблем формування капіталу суб'єктів господарювання ототожнюють поняття «капіталу підприємства» з «фінансовими ресурсами». Не заперечуючи вагомості внеску даної групи вчених у розвиток теоретичних основ функціонування капіталу у економічній системі держави, хочемо не погодитись з таким трактуванням категорії капіталу.

Фінансові ресурси поняття суттєво відмінне від досліджуваної нами категорії. На наш погляд, категорія капіталу є економічно ширшим поняттям порівняно з фінансовими ресурсами та грошовими фондами.

Наведемо основні визначення поняття «фінансові ресурси», що фігурують у вітчизняній економічній літературі. «фінансові ресурси підприємства - це сукупність грошових доходів і надходжень, формованих при створенні підприємства і в процесі його діяльності, а також мобілізованих на фінансовому ринку, призначених для розвитку виробництва, виконання фінансових зобов'язань підприємства, фінансування поточних витрат і створення резервів.[27, с. 294] "...грошові фонди цільового призначення, які формуються у процесі розподілу й перерозподілу національного багатства, сукупного суспільного продукту, національного доходу й використовуються у статутних цілях підприємств" [29, с.

29]; "всі джерела грошових коштів, що акумулюються підприємством для формування необхідних йому активів з метою здійснення всіх видів діяльності як за рахунок власних доходів, накопичень та капіталу, так за рахунок різного виду надходжень", "грошові кошти, які знаходяться у розпорядженні підприємства"; "власний, запозичений та залучений грошовий капітал, який використовується підприємствами для формування своїх активів та здійснення виробничо-господарської діяльності з метою отримання відповідних доходів та прибутку", "сукупність грошових коштів, фінансових активів, якими розпоряджається держава, її підприємства, організації, установи як господарюючі суб'єкти для покриття своїх витрат" [12, 20, 22];

На нашу думку, капітал підприємства є сукупністю усіх (фінансових, майнових, трудових, інтелектуальних, а не лише фінансових) ресурсів вкладених у підприємницьку діяльність, тобто капітал може виступати як у грошовій формі, так і у формі реальних капітальних благ, на відміну від фінансових ресурсів, що є сумою грошових фондів підприємства.

Вчені, котрі вважають капітал частиною фінансових ресурсів, очевидно, розглядають лише грошову частину капіталу суб'єктів господарювання. Фінансові ресурси, на наш погляд, є однією з форм існування капіталу підприємств. Капітал є вихідною необхідною базою для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємств, водночас умовою його утворення і джерелом майбутнього розвитку.

Капітал підприємства може бути вже задіяним у фінансово-господарській діяльності і виступати як сума оборотних і необоротних активів, або як фінансовий капітал використовуватись за напрями діяльності підприємства, безпосередньо не пов'язаними з виробничою діяльністю, тобто спрямовуватись на участь у капіталі інших суб'єктів господарювання, виплату дивідендів та створювати нерозподілений прибуток.

Варто зазначити, що з позиції відображення капіталу суб'єкта господарювання у його фінансовій звітності (балансі) можна виділити два концептуальні підходи до розуміння його сутності: з однієї сторони капітал підприємства є сукупністю фінансових ресурсів або джерел їх утворення (пасиви), з іншого - капітал підприємства має предметно-речову форму, тобто є сукупністю матеріальних та нематеріальних цінностей, що застосовуються у виробничо-господарській діяльності підприємства.

Відомий дослідник проблеми формування та використання капіталу підприємств Бланк І. О. дає таке визначення капіталу – нагромаджений шляхом заощадження запас економічних благ у формі грошових ресурсів і реальних капітальних товарів, залучений його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування якого в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язано з факторами часу, ризику і ліквідності [3, с. 21].

Вчений аналізує економічну сутність капіталу через призму його характеристик як об'єкту управління, зокрема, автор виділяє такі характеристики: 1) капітал як об'єкт економічного управління; 2) капітал як накопичена цінність; 3) капітал як виробничий ресурс (фактор виробництва);

4) капітал як інвестиційний ресурс; 5) капітал як джерело доходу; 6) капітал як об'єкт тимчасової переваги; 7) капітал як об'єкт купівлі-продажу (об'єкт ринкового обігу); 8) капітал як об'єкт власності та розпорядження; 9) капітал як носій фактору ризику; 10) капітал як носій фактору ліквідності [3, с. 21].

Козоріз М. А., аналізуючи рівень капіталізації вітчизняних суб'єктів господарювання, виокремлює такі ознаки капіталу: 1) капітал підприємства як основний фактор виробництва; 2) капітал як фінансовий ресурс підприємства, який забезпечує дохід; 3) капітал як джерело формування добробуту його власників; 4) капітал підприємства як головний вимір його ринкової вартості; 5) динаміка капіталу підприємства як важливий барометр рівня ефективності його господарської діяльності [17, с. 31].

Зовсім інші ознаки капіталу подає вітчизняний вчений Яремко І. Й. : 1) об'єкт купівлі-продажу; 2) об'єкт власності і розпорядження; 3) економічні відносини; 4) потоки грошових коштів і капітальних благ; 5) накопичені економічні блага; 6) фактор виробництва (інвестиційний ресурс); 7) джерело доходу (носій фактора ліквідності та ризику) 8) об'єкт управління [29, с. 31].

Воробйов Ю. М., досліджуючи природу фінансового капіталу, акцентує увагу на таких його основних характеристиках: 1) об'єктивно необхідна умова і одночасно результат фінансової діяльності підприємства; 2) джерело формування необоротних і оборотних активів; 3) джерело розвитку підприємства і всієї економічної системи держави; 4) джерело зростання добробуту власників підприємства і найманих працівників; 5) вимірник рівня ефективності господарської діяльності підприємства; 6) вимірник ринкової вартості підприємства; 7) джерело фінансового ризику; 8) об'єкт тимчасової переваги; 9) об'єкт економічного управління; 10) основа створення, державної реєстрації та функціонування підприємств реального і фінансового секторів економіки [6, с. 82];

Аналіз основних визначень капіталу дозволяє стверджувати, що дане поняття є одним з найскладніших як у теорії економічної науки так і на практиці, що пов'язано з різноманітністю та багатогранністю сутнісних характеристик цієї економічної категорії.

Виділені нами основні характеристики капіталу суб'єкта господарювання подані в таблиці 1.

Таблиця 1.

Характеристики капіталу як економічної категорії

Характеристика капіталу підприємства	Обґрунтування характеристики
1. Матеріальна основа процесу виробництва	Капітал суб'єкта господарювання у його предметно-речовій формі, як сукупність оборотних та необоротних активів, що задіяні у виробничо-господарській діяльності підприємства, є основою організації виробничого процесу.
2. Об'єкт відносин власності	В процесі здійснення управлінської діяльності на підприємстві, капітал виступає об'єктом економічних відносин власності (купівлі, продажу, володіння та розпорядження).
3. Інвестиційний ресурс	Капітал є сукупністю ресурсів усіх видів, вкладених у підприємницьку діяльність, які були попередньо накопичені його власниками для інвестування. Рух капіталу (зміна його форм) у економічній системі держави та на рівні окремого підприємства завжди безпосередньо пов'язаний з процесами інвестування, дезінвестування та реінвестування.
4. Джерело генерування доходу економічних суб'єктів	За умови раціонального та ефективного використання як у реальному, так і в фінансовому секторі економіки, капітал є джерелом формування доходу підприємства, його власників та

	<p>найманих працівників. Як господарюючий суб'єкт підприємство отримує дохід у формі прибутку, власники капіталу – у формі дивідендних виплат, наймані працівники отримують дохід у формі заробітної плати.</p> <p>Капітал є джерелом зростання доходу економічних суб'єктів у поточному та перспективному періодах. При чому, та частина капіталу, що спрямовується на задоволення поточних потреб перестає виконувати функцію капіталу, оскільки більше не використовується у фінансово-господарській діяльності підприємства.</p> <p>Слід зазначити, що капітал здатний створювати дохід лише в процесі безперервного руху, зміни його форм.</p>
5. Вимірник рівня ефективності його фінансово-господарської діяльності.	Рівень ефективності роботи суб'єкта господарювання визначається рентабельністю його капіталу, зростання обсягу капіталу у динаміці свідчить про розвиток підприємства як економічного суб'єкта.
6. Носій чинника ліквідності	В процесі зміни форм існування постійно змінюється рівень ліквідності капіталу, тобто його здатності перетворюватись в готівку без суттєвої втрати вартості. Ліквідність капіталу означає його мобільність як інвестиційного ресурсу та забезпечує потенційну можливість реінвестування.
7. Носій чинника ризику	Здатність капіталу генерувати дохід передбачає виникнення економічного ризику, пов'язаного з ймовірним зниженням рівня прибутковості, невчасним отриманням очікуваного доходу чи часткової або повної втрати капіталу в процесі його використання в фінансово-господарській діяльності. При цьому, існує об'єктивний прямо пропорційний зв'язок між рівнями дохідності та ризику.
8. Передумова початку виробничо-господарської діяльності підприємства	Необхідною умовою початку виробничо-господарської діяльності підприємств будь-якої організаційно правової форми та сфери діяльності, є достатній обсяг капіталу. Наявність, зазначеної в статутних документах суми капіталу, є підставою для державної реєстрації суб'єкта господарювання.
9. Основа формування і зростання ринкової вартості підприємства	Капітал є вимірником ринкової вартості суб'єкта господарювання. Основою для визначення вартості підприємства, в першу чергу, є та частина капіталу, що знаходиться у його власності. Достатній обсяг власного капіталу є умовою забезпечення фінансової стійкості, інвестиційної привабливості підприємства та основою його потенційної здатності залучати позиковий капітал на фінансовому ринку. З ростом обсягу сукупного капіталу та зростанням його рентабельності, як правило, зростає і ринкова вартість суб'єкта господарювання.
10. Об'єкт економічного управління	Зважаючи на всі перераховані характеристики капіталу, він виступає також об'єктом економічного управління в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. При цьому основною метою управління капіталом є оптимізація процесів його формування та використання з врахуванням можливих ризиків зовнішнього та внутрішнього середовища підприємницьких структур.

Джерело: Складено автором на основі [1].

Розглянуті характеристики капіталу тісно взаємопов'язані між собою, засвідчують багатоаспектність даної категорії та комплексно характеризують його економічну природу.

Висновки. Проаналізувавши основні підходи до визначення поняття капіталу, запропоновані різними вченими, можемо стверджувати, що думки науковців-дослідників капіталу суб'єктів господарювання суттєво відрізняються. Разом з тим, висновки одних вчених з приводу теоретичного визначення сутності даної економічної категорії часто не суперечать, а лише комплексно доповнюють та розширюють тлумачення цього поняття іншими науковцями, що сприяє розвитку теоретичних основ аналізу капіталу підприємств.

Вивчення економічної сутності капіталу суб'єкта господарювання через призму його основних характеристик, дозволяє сформулювати таке визначення даної економічної категорії: капітал підприємства – це основа процесу виробництва, що виступає як сукупність ресурсів усіх видів, вкладених у підприємницьку діяльність, котрі були попередньо накопичені його власниками для інвестування з метою отримання доходу, функціонування яких у економічній системі держави пов'язане з чинниками ризику та ліквідності.

Таке визначення капіталу, на наш погляд, комплексно розкриває внутрішню сутність даного поняття, що створює можливість аналізу впливу капіталу суб'єктів господарювання на відтворювально-інвестиційні процеси в межах економічної системи держави.

-
1. Балабанов Н. Т. Основы финансового менеджмента: Учеб пособие. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 200. 528 с.
 2. Баліцька В. В. Капітал підприємств України: тенденції, пріоритети. Ін-т екон. та прогнозування. – К., 2007. – 480 с.
 3. Бланк И.А. Управление формированием капитала. – К.: Ника-Центр, 2000. – 443 с.
 4. Борисов Е. Ф. Экономическая теория. - М.: Юристъ, 1999. – 568 с.
 5. Воробьев Ю. Н. Капитал предпринимательских структур в системе финансового менеджмента. – Симферополь: Таврия, 2000. – 324 с.
 6. Воробьев Ю. Н. Финансовый капитал предприятия: теория и практика управления. – Симферополь: Таврия, 2002. – 364 с.
 7. Воробйов Ю.М. Теоретичні основи фінансового капіталу підприємств / Фінанси України. – 2001. - № 7. – с. 62-68
 8. Економічна енциклопедія: у трьох томах, Т 1 / Редкол. С.В. Мочерний (відп. Ред.) та ін.- К.: Видавничий центр «Академія», 2000 – 864 с.
 9. Енциклопедія Бізнесмена, економіста менеджерв. Під ред. Р. Дяківа. К.: Міжнародна економічна фундація, 2000. – 703 с.
 10. Экономическая Энциклопедия / науч. – ред совет изд-ва «Экономика»; Ин-т экон. РАН; Гл. ред. Л. И. Абалкин, - М.: ОАО «Издательство «Экономика»1999. – 1055 с.
 11. Экономика и право: Энциклопедический словарь Габлера: Пер. с нем. / Под общ. ред. А. П. Горкина, Н. Л. Тумановой и др. – М.: Большая Российская Энциклопедия, 1998 – 432 с. 245
 12. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. – 2-ге видання, випр. і доп. – Львів: «Центр Європи», 1997. – 576 с.
 13. Зятковський І.В. Фінанси підприємств: Навчальний посібник. 2-ге вид., доп. і переробл. –Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 400 с.

14. Крамаренко Г. О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент. 2-ге вид: Підручник. – Київ Центр учбової літератури, 2009. 520 с.
15. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. «Экономикс» М.: ИНФРА-М, 1999. - 974 с.
16. Маркс К. Капитал: критика политической экономии /Карл Маркс [издан под ред. Фридриха Энгельса]. М.: Издательство политической литературы, 1989.
17. Методологічні основи оцінки рівня капіталізації суб'єктів господарювання: Монографія / НАН України. Ін-т рег-них дослідж; За наук. ред. д.е.н., проф. Козоріз – Львів, 2008 -290 с.
18. Пересада А. А. Інвестиційний процес в Україні. — К.: Лібра ТОВ, 1998.
19. Райзберг Б. А., Лозовський Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь – 2-е изд. исправ. – М.:Инфа – М, 1998. – 479 с.
20. Романовский М. В., Врублевская О. В., Сабанти Б. М. Финансы: Учебник / Под ред. Романовского М.В., Врублевской О.В., Сабанти Б.М. - 2-е изд., перераб. и доп. (Серия: 'Университеты России')
21. Русак Н.А., Русак В. А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования. Справочное пособие. – Мн.: Висш. Шк. 1997. - 342 с.
22. Рясних Є. Г. Основи фінансового менеджменту. Навчальний посібник. – К:Скарби, 2003. – 238 с.
23. Самуельсон П. «Економіка. Львів : Світ, 1993. - 492 с.
24. Селезнев В.В. Основы рыночной экономики Украины: Власть. Право. Предпринимательство. Финансы. Налоги. Маркетинг. Менеджмент. Торговля. Реклама. Преступность: Учеб. пособие.— К.: А.С.К., 1999. — 533 с.
25. Сэй Ж.Б. Трактат по политической экономии. М.: Дело, 2000. – 243 с.
26. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. М.: Соцэкгиз, 1962. – 435 с.
27. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник / За ред. проф. Г.Г.Кірейцева. – К.: ЦУЛ, 2002. – 496 с.
28. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: Підручник. – К.: Знання, 2006. – 439 с. – (Вища освіта ХХІ). 228
29. Яремко І.Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій: Монографія. – Львів: Каменяр, 2006. – 176 с.

THEORETICAL ASPECTS OF DETERMINATION ESSENCE OF CATEGORY'S «CAPITAL»

M. Rubakha

L'viv Ivan Franko National University

In the article are considered different approaches to determination essence of category «capital», determination of concept «capital of enterprise» is specified, it is formulated and grounded basic descriptions of enterprise's capital.

Keywords: capital, financial resources, profit, financially economic activity, money receipts of enterprise.

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СУЩНОСТИ
КАТЕГОРИИ «КАПИТАЛ»**

М. Рубаха

Львовский национальный университет имени Ивана Франка

В статье рассмотрены разные подходы к определению сущности категории «капитал», уточнено определение понятия «капитал предприятия», сформулированы и обоснованы основные характеристики капитала предприятия.

Ключевые слова: капитал, финансовые ресурсы, доход, финансово хозяйственная деятельность, денежные поступления предприятия.